

4. Кон И.С. Открытие Я / Кон И.С. - М.: Политиздат, 1978. - 367 с.
5. Кон И.С. Социологическая психология / Кон И.С. - М.: Московский психолого-социальный институт; Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК», 1999.- 560 с.
6. Кон И.С. Социализация детей в изменяющемся мире / Кон И.С. // Вопросы воспитания. Научно-практический 2010. № 1(2). С. 18–24.
7. Лапин Н.И. Общая социология /Лапин Н.И.- М.: Высш. школа, 2006. – 783 с.
8. Мадди С.Р. Теория личности: сравнительный анализ/ Пер. с англ.- СПб.: Речь. - 2002.-539 с.
9. Масионис Дж. Социология / Масионис Дж. - 9-е изд. СПб.: Питер, 2004. – 752 с.
10. Мухина В.С. Возрастная психология: феноменология развития, детство, отрочество: Учебник для студ. вузов. 4-е изд., стер. М.: Издательский центр Академия, 1999.- 455 с.
11. Миллс Ч.Р. Социологическое воображение / Пер. с англ. О.А. Оберемко. Под общ. ред. и с предисл. Г.С. Батыгина. М.: Издательский Дом NOTA BENE, 2001.- 264 с.
12. Немировский В.Г. Социология человека: От классических к постнеклассическим подходам. 2-е изд., перераб. и доп. / Немировский В.Г., Невирко Д.Д. М.: Издательство ЛКИ, 2008. – 304 с.
13. Рибалка В. В. Теорії особистості у вітчизняній філософії, психології і педагогіці: Посібник / Рибалка В. В.- Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франко, 2015.- 872 с.
14. Саморегуляция и прогнозирование социального поведения личности / Под. ред. А. Ядова. Л.: Наука, 1979. – 264 с.
15. Тощенко Ж.Т. Парадоксальный человек: монография. 2-е изд., перераб. и доп. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2008.- 543 с.
16. Цыбра Н. Ф, Самоутверждение личности. К., 1989.
17. Цибра М. Ф. Метанойя. Одеса, 2006.
18. Feist J., Feist G. J. Theories of personality. – 8th ed. – Boston: Mc Graw Hill, 2013.- 608 p.
19. Schultz D., Schultz S. E. Theories of personality. – 11th ed. – С

Чурікова Катерина Володимирівна – магістрант соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Кіссе Антон Іванович – доктор політичних наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

УДК: 111.6.168.009

ЛОГІКА ТА МЕТОДОЛОГІЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО СИНТЕЗУ

У статті висвітлено актуальні проблеми стосовно логіки та методології міждисциплінарного синтезу, який виступає передумовою інтеграції різноаспектних знань і сприяє формуванню нових наукових знань. Так як рішення комплексних проблем неможливе за допомогою якого-небудь одного теоретичного методу і технічного засобу дослідження, необхідний взаємозв'язок багатьох методів і засобів дослідження, все глибше взаємопроникнення емпіричного і теоретичного рівнів пізнання.

Ключові слова: *міждисциплінарний синтез, загальнонаукова методологія, спеціально-наукова методологія, логіка міждисциплінарного синтезу.*

ЛОГИКА И МЕТОДОЛОГИЯ МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОГО СИНТЕЗА

В статье освещены актуальные проблемы относительно логики и методологии междисциплинарного синтеза, который выступает предпосылкой интеграции

разноаспектных знаний и способствует формированию новых научных знаний. Так как решение комплексных проблем невозможно с помощью какого-либо одного теоретического метода и технического средства исследования, здесь необходима взаимосвязь многих методов и средств исследования, взаимопроникновение эмпирического и теоретического уровней познания.

Ключевые слова: *междисциплинарный синтез, общенаучная методология, специально-научная методология, логика междисциплинарного синтеза.*

LOGIC AND METHODOLOGY OF INTERNATIONAL DISPERSION SYNTHESIS

The article deals with the actual problems concerning the logic and methodology of interdisciplinary synthesis, which serves as a prerequisite for the integration of multi-dimensional knowledge and promotes the formation of new scientific knowledge. Since solving complex problems is impossible with the help of any one theoretical method and technical means of research, the interconnection of many methods and means of research is needed, all the more interpenetrating of the empirical and theoretical levels of cognition.

Key words: *interdisciplinary synthesis, general scientific methodology, special-scientific methodology, logic of interdisciplinary synthesis.*

Міждисциплінарний синтез – це об'єднання двох або більше наукових дисциплін в одну галузь (сферу) знання. Мається на увазі, об'єднання саме методів, засобів, принципів, ідей різних дисциплін. Міждисциплінарність у своїй структурній значущості передбачає не відображення кожною наукою свого предмета, а способи інтеграції знання про предмети кожної науки в єдине знання про світ.

Прагнення до цілісного охоплення об'єкта вивчення, до системного підходу в організації знання, завжди було властиве науковому пізнанню. Розвиток загальної теорії систем став новим етапом в баченні та сприйнятті навколишнього світу та самої людини.

До середини ХХ століття наукою був накопичений вагомий досвід досліджень систем різної природи: «природних» (фізичних, біологічних, соціальних), «абстрактних» (в першу чергу математичних), «штучних» (перш за все мовних), а також складних технічних систем. Інтенсивний розвиток цих досліджень призвів в кінцевому підсумку як до появи уявлень про спільність процесів (зокрема, інформаційних), що протікають в реальних системах різної природи, так і до виявлення спільності характеристик поведінки цих різних систем (зокрема, такої характеристики, як доцільність). У зв'язку з цим постало завдання розгляду процесів і життєдіяльності людини та інших біологічних систем, а також складних «природних систем» позабіологічної природи і функціонування різних технічних систем під єдиним кутом зору, з точки зору їх поведінки як складних системних організмів. Іншим спільним завданням було створення методів, що дозволяють здійснювати дослідження системного об'єкта будь-якої природи по його досить точному формалізованого опису, не вдаючись до побудови та дослідження фізичної моделі цього об'єкта (оскільки останнє в багатьох випадках виявляється або скрутним, або неможливим). З рішенням цих двох основних завдань і було пов'язане формування в науці ХХ століття особливого інтеграційного напрямку, яке отримало назву «загальна теорія систем».

Програма системних досліджень і побудови загальної теорії систем була однією з найбільш відомих спроб узагальненого аналізу системної проблематики. Вона отримала найбільшу популярність в світовому науковому співтоваристві другої половини ХХ століття (У. Маккалок, Н. Вінер, В. Р. Ешбі, Л. Берталанфі, Х. фон Фьорстер) і з її розвитком і модифікацією багато в чому пов'язаний системний рух в наукових і технічних дисциплінах, який виник в цей час. Додатково до цієї програми був висунутий ряд загальносистемних концепцій і визначень поняття системи.

На початку ХХ століття перший варіант концепції загальної організаційної науки (тектології), запропонував російський філософ, письменник, політичний діяч та лікар А. А.

Богданов [1]. Для вибудовування тектології вчений використовував матеріал різних наук, в першу чергу природничих. Аналіз цього матеріалу привів до висновку, що існують єдині структурні моделі та закономірності, загальні для найбільш різнорідних явищ.

Важливі значення мав вклад австрійського біолога Людвіга фон Берталанфі, який розробляє загальну теорію систем [2]. Сам Берталанфі вказував на глибинний зв'язок своєї теорії систем з філософією Г. В. Лейбніца і Н. Кузанського. Універсальність його концепції стосовно дослідження та вивчення різних систем дає можливість застосування даної практики до всіх систем [3].

Загальна теорія систем ставила своїм основним завданням об'єднання науки шляхом розробки загальних принципів, які можна застосувати до будь-яких систем, відбивши тим самим істотні зміни в науковій картині світу, які принесло ХХ століття. В рамках реалізації цього завдання передбачалося, що, принаймні, деякі ізоморфізми або структурні характеристики, загальні для теоретичних моделей, що належать більш ніж одній науці, можуть бути поширені на інші науки, а також на дослідження об'єктів нового типу, і таким чином можуть слугувати загальними принципами, які застосовуються до будь-яких систем. Також передбачалося, що такі міждисциплінарні моделі як машина, відкрита система, живий організм, самовіднесені системи та інші, можуть бути застосовні до різних областей науки, інженерії та практики.

Основним завданням загальної теорії систем є об'єднання окремих галузей наукового знання, яке відбувається завдяки перенесенню закономірності, встановлених в обмежених областях, в більш загальні області науки. В загальній теорії систем центральним положенням є принцип цілісності системи, де ціле не виводиться з властивостей його елементів і не зводиться до простої їх суми. Наступним важливим положенням загальної теорії систем є принцип системності, який заключається в тому, що будь-яке цілісне утворення, в особливості живе, розглядається як сукупність елементів, які знаходяться в постійному взаємозв'язку та взаємодіють між собою. І, нарешті, третім важливим положенням є принцип динамічності, який розглядає систему як єдність безперервних процесів. Будь-яка система характеризується наявністю головного елемента в ній – системоутворюючого, завдяки якому виникає і діє вся система.

Головною особливістю загальної теорії систем є те, що об'єкт пізнання сприймається і розглядається як єдине ціле з узгодженим функціонуванням усіх його елементів і спрямовується на виявлення різноманітних типів зв'язків як всередині досліджуваного об'єкта, так і в його взаємодії із зовнішнім середовищем, і зведення їх в єдину картину.

Поняття і принципи загальної теорії систем істотно допомагають будувати нові предмети вивчення, задаючи структурні і типологічні характеристики цих предметів і сприяючи формуванню конструктивних дослідницьких наукових програм.

Переваги теорії: загальна теорія систем спрямована на вияв багатоманітних зв'язків складного об'єкту та зведення їх в єдину картину. Системна теорія націлена на оптимізацію функціонування не окремих елементів, а всієї системи, що аналізується, в цілому. Загальна теорія систем дозволяє вивчати властивості відносин в таких системах, де фігурують характеристики, досліджувані зазвичай в самих різних областях традиційної науки. Це дозволяє вивчати подібні системи і вирішувати такі завдання в цілому, а не розглядати їх як збори незв'язаних предметних підсистем і підзадач. Загальна теорія систем відкриває великі можливості для міждисциплінарного синтезу.

Недоліки: головний системоутворюючий елемент, який установлює ціль виникнення та існування системи, вибирається довільно, а це може розгорнути розвиток системи у несподіваному напрямку та не оправдати очікувань дослідника, який працює з цією системою. Крім того, загальна теорія систем не розглядає особливості систем, які здатні до самоорганізації, а це звужує можливості для всеохоплюючого дослідження та, відповідно, міждисциплінарного синтезу.

Синергетика, будучи наукою про процеси розвитку і самоорганізації складних систем

довільної природи наслідує і розвиває універсальні, міждисциплінарні підходи своїх попередниць: тектології А. А. Богданова [1], загальної теорії систем Л. фон Берталанфі [2], кібернетики Н. Вінера [4]. Однак, її мова та методи сформувалися в нелінійній математиці та природничих науках, які вивчають еволюцію складних систем, і істотно збагачують наші уявлення про закони мінливого світу.

Варто зазначити, що історія методології синергетики безпосередньо пов'язана з іменем великого французького математика, механіка, фізика, астронома і філософа Анрі Пуанкаре, серед досягнень якого є створення теорії динамічних систем, а також основи методів нелінійної [9]. Саме він ввів поняття атракторів (множин, що притягують в просторах відкритих системах), точок біфуркації (значень параметрів задачі, при яких з'являються альтернативні рішення, або втрачають свою стійкість існуючі), нестійких траєкторій і динамічного хаосу в задачі трьох тіл небесної механіки (тяжіння Земля-Місяць - Сонце).

Синергетика – міждисциплінарна концепція самоорганізації складних систем в процесі їх еволюції. В основі цієї теорії лежить уявлення про цілісність об'єктивного світу і спільність всіх рівнів його організації, саме ця ідея є однією з головних в сучасному міждисциплінарному синтезі. Синергетика виступає проти розчленування знань про єдиний світ та уявлення про хаос, як руйнуючий фактор. Навпаки, ця теорія заявляє, що через хаос здійснюється зв'язок між різними рівнями організації і з цього виростає нова, цілісна організація (система). Проте, теоретики синергетики, такі як І. Пригожина та І. Стенгерс, наголошували, що «метафора ентропії спокусила авторів деяких праць з соціальних і економічних проблем. Застосовуючи природничонаукові поняття до соціології або економіки, необхідно дотримуватися обережності» [8, с. 369].

Синергетика з самого початку демонструвала міждисциплінарні прагнення. Вона відкрила наскрізну складність світу, складність в тому вигляді, як вона проявляє себе на різних рівнях реальності.

Перевагами синергетики є: за допомогою синергетики можна відшукати адекватні відповіді на глобальні виклики, з якими стикається розвиток сучасної цивілізації. Методи синергетики мають генетичний зв'язок з математикою, вічною наукою, результати якої, в певному сенсі, не підвладні часу. Синергетика методологічно відкрита новим образам і концепціям, які складаються в конкретних дисциплінах, і не лише природничих. Вона є спадкоємною і співвідноситься зі своїми міждисциплінарними методологічними попередниками - загальною теорією систем, кібернетикою, спирається на них, включає їх методи в свій інструментарій. Синергетика вирізняється особливою міждисциплінарною толерантністю до нових методів та гіпотез, крім того, їй характерна філософська діалогічність і рефлексивність, тобто сприйнятливість в діалогах з філософськими традиціями різних напрямків, часів і народів, з метою рефлексії своїх підстав та принципів.

Недоліки синергетики: система, яка саморозвивається перебуває у постійному русі, вона сама визначає напрям свого розвитку та той момент, коли потрібно внести якісь зміни. Неможливо передбачити, яка саме сила стане атрактором та потягне за собою всю систему, коли відбудеться момент руйнування старої системи та утворення нової. Досліднику важко визначити, який напрям свого подальшого розвитку обере система та наскільки він зможе задовольнити дослідника. Проте не завжди непередбачувані шляхи розвитку можуть розчарувати, а й навпаки, можуть привести до цікавих та незвичних висновків, які можуть розгнотися у нову теорію.

На сьогоднішній день, людство відчуває необхідність у підтримці, об'єднанні, толерантності, розвитку міжнародних відносин. В сфері науки ця необхідність виражається у холистичному, міждисциплінарному баченні об'єкта. І кожна наукова дисципліна намагається підстроюватися під це. Не винятком є соціологія, методи якої можна використовувати у міждисциплінарному синтезі.

З появою соціології виникають не лише методи і категорії конкретно-соціологічних досліджень, а й виникає новий соціально-гуманітарний тип мислення. Соціологія стала

основою зближення розрізнених суспільних дисциплін та появи міждисциплінарних областей знання. З самого початку і по сьогоднішній час, соціологія тісно співпрацює з різними науками: математикою, філософією, економікою, психологією, правом, політичними науками. Це говорить про відкритість соціології та її співпрацю з іншими науками, але в той же час, в неї є свій предмет та методи дослідження, які є її надбанням. Соціологія – це вдалий приклад того, як можна реалізувати міждисциплінарний синтез. Підтвердженням цьому є такі напрямки, як: економічна соціологія, соціологія менеджменту, соціологія освіти, соціологія бізнесу, соціологія мистецтва, екосоціологія та ін.

Процес інтеграції соціології та будь-якої іншої науки полягає у взаємообміні понятійно-категоріальним апаратом, спеціально-науковими методами, принципами. В результаті цього процесу інтегративні науки взаємозбагачуються, в них з'являється можливість уточнити та доповнити свій понятійний апарат, методи дослідження, практичні рекомендації.

Методологія є дуже важливою, тому що вона дає уявлення про те, як потрібно правильно провести дослідження, вона визначає логіку соціологічного дослідження, тобто послідовність та взаємозв'язок пізнавальних процедур, використовуючи які соціолог може отримати наукові знання про досліджувані соціальні явища. Методологія дозволяє проводити методичний контроль за організацією пізнавальної діяльності, оцінювати правильність дій дослідника, виявляти недоліки, проблеми, труднощі пізнавального процесу, знаходити шляхи його покращення.

Таким чином, соціологія виступає спеціально-науковою методологією міждисциплінарного синтезу і представляє собою певну парадигму для інших дисциплін, які можуть отримати конкретні практичні рекомендації щодо інтегративних процесів, залучаючих до соціологічної методології.

Специфічною рисою соціальної ролі науки в сучасних умовах є направленість наукового пізнання в цілому на створення ефективних засобів управління - як природними, так і соціальними процесами. З часу свого виникнення наука функціонально завжди була і залишається головним засобом раціоналізації діяльності громадської людини, поліпшення «вихідних» характеристик цієї діяльності. Ще в першій половині ХХ в. масштаби і характер впливу людини на умови свого існування були такими, що між можливостями, які включали в собі ці умови, і їх реальним використанням існував значний інтервал. Тому переважним напрямом раціоналізації діяльності (а отже, і науково-технічного прогресу) було вдосконалення системи засобів, за допомогою яких людина впливає на навколишнє середовище, і відшукування нових, більш ефективних джерел енергетичного забезпечення діяльності.

Загальна теорія систем представляє собою цінну методологію для сфери управління, адже вона оперує тими поняттями, які є надзвичайно важливими у менеджменті. А саме: цілісність, складність, багатофункціональність, взаємопов'язаність із середовищем, цільова спрямованість у виборі рішення. Одним з ключових моментів системного підходу є виявлення законів розвитку системи, єдиних для всієї системи і незмінних протягом тривалого часу.

Задля підвищення загальної ефективності організації (системне творення), а не до локальної оптимізації з обмеженими наслідками (поліпшення її підсистем) керівник мусить у кожній конкретній ситуації враховувати призначення (ціль) і структуру організації, що розглядається як єдине ціле і в якій кожен елемент пов'язаний один з одним. Зміни, які вносяться в один елемент (підрозділ) мають вплив на інші елементи і можуть призводити до негативних або позитивних наслідків у розвитку системи. Тому керівникові необхідно наперед прораховувати, які зміни у системі можуть викликати незначні зміни і її елементах. Практика управління переконливо свідчить про те, що навіть просте усвідомлення в ясній формі системних принципів, без розгортання їх у теоретичну систему, дозволяє надзвичайно істотно підвищити ефективність діяльності управління.

Надзвичайно цікавою у менеджменті є синергетика, яка допомагає визначити чи здатна певна система до самоорганізації та як вона реагує на зміни, які вносяться у систему. Ми

можемо досліджувати самоорганізацію системи, змінюючи непередбаченим чином керівні параметри та спостерігаючи за тим в які різноманітні стани може переходити система під впливом «важелів управління». Принциповою особливістю синергетичного підходу є те, що відшуковуються власні тенденції розвитку системи і для цих тенденцій робиться спроба виявлення реально діючих механізмів, направляючих систему по тому чи іншому шляху еволюції. В наш час все частіше відбуваються певні непередбачувані події, які дають можливість проявитися принципово новим явищам або новим властивостям у раніше існуючих об'єктів. Синергетичний підхід дозволяє знайти ефективні шляхи управління нерівноважними системами, що функціонують за законами спонтанного порядку. Вирішальним в управлінні, з точки зору синергетики, є не сила, а правильне оперування системами та їх управління.

Інтеграція на теоретичному рівні в освітньому процесі виконує об'єднуючу роль (різних ідей, теорій, напрямків). Інтеграційна взаємодія наук на емпіричному рівні в основному пов'язана з пошуком і відкриттям способів існування тих чи інших явищ і процесів. Інтеграція знань знаходить форму систематизації, впорядкованості емпіричного матеріалу відповідно до його внутрішнього зв'язку. Взаємодія наук дозволяє кожній окремій науці значно розширити свою емпіричну основу.

З вищесказаного слідує, що міждисциплінарний синтез – це певна дослідницька стратегія, яка перетинає дисциплінарні кордони і розвиває холістичне бачення. Синтетичні прагнення міждисциплінарності полягають в тому, що завдяки їй встановлюється зв'язок між природничими, гуманітарними, соціальними науками, а також мистецтвом, літературою, поезією та іншими сферами духовного досвіду.

І в міждисциплінарних, і у дисциплінарних взаємодіях можна виявити застосування засобів і методів однієї області знання в іншій. У кожній з цих ситуацій перенесення методів передбачає виявлення подібностей досліджуваних предметних областей. Дослідник ніколи не застосовує метод без якихось підстав, безладно і навмання. У нього має бути передумовне знання, свого роду табло розпізнавання аналогічних дослідницьких ситуацій, подібності досліджуваних предметних областей. Для міждисциплінарних досліджень в ролі такого «табло» виступає загальнонаукова картина світу, а для внутрішньо дисциплінарних – спеціально-наукова картина світу (картина досліджуваної реальності, дисциплінарна онтологія). По відношенню до загально наукової картини світу дисциплінарні онтології (картини фізичного, біологічного, соціального світу) постають як її аспекти і фрагменти.

Для міждисциплінарного синтезу дуже важливим є те аби кожна наукова дисципліна, яка залучається до інтеграції, була одночасно і відкритою, і закритою. Відкритою – до нових когнітивних схем, запропонованих іншою дисципліною, до кооперації з іншими науками, до реалізації спільних дослідницьких проєктів. Закритою – для збереження свого специфічного предмета та об'єкта дослідження, для розвитку своїх прогресивних та найбільш досконалих дослідницьких методів та стратегій.

Різниця міждисциплінарних і дисциплінарних досліджень полягає в масштабах узагальнення і підставах, що цілеспрямовують трансляцію методів. У міждисциплінарних дослідженнях зв'язуються між собою раніше, здавалося б, віддалені і суто специфічні предметні області. Для сучасної ситуації таких досліджень вирішальну роль грає включення в загальнонаукову картину світу уявлень про фізичні, біологічні і соціальні об'єкти як про системи, що мають певну структуру і функції та як ті, що здатні до самоорганізації.

Сьогодні міждисциплінарний синтез в науковому пізнанні обумовлений потребами соціокультурних практик, потребами людини використовувати можливості наукового пізнання для вирішення повсякденних проблем, які потрібно пов'язувати з проблемами соціального, культурного, духовного планів. Саме зв'язок науки з практиками людини та суспільства побуджує до інтегративних процесів в науковому пізнанні.

У сучасному світі зростає роль високоінтелектуальної особистості, яка здатна орієнтуватися у великому потоці інформації, обробляти її та знаходити нові нестандартні

рішення її застосування. Сучасний освітній процес має бути націлений на розвиток самоосвіти, самовдосконалення, творчості особистості, яка зможе вільно реалізовуватися у цьому нелінійному світі та креативно змінювати його. Міждисциплінарні підходи дозволяють мислити ширше, поверх окремих дисциплін, наукових напрямків і шкіл, допомагають ламати бар'єри, які заважають рухатися вперед.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Богданов А. А. Тектология: Всеобщая организационная наука: в 2 кн. / А.А. Богданов ; редкол. Л. И. Абалкин (отв. ред.) и др. ; Отд-ние экономики АН СССР ; Ин - т экономики АН СССР. – М. : Экономика, 1989. –304 + 351 с. – (Экономическое наследие).
2. Берталанфи Л. фон. История и статус общей теории систем. — Системные исследования: ежегодник. — М., 1973. Берталанфи Л. фон. Общая теория систем: критический обзор.
3. Уемов А.И. Системный подход и общая теория систем / А.И. Уемов. — М.: Мысль, 1978. – 272 с.
5. Винер Н. Кибернетика, или Управление и связь в животном и машине. / Пер. с англ. И.В. Соловьева и Г.Н. Поварова; Под ред. Г.Н. Поварова. – 2-е издание. – М.: Наука; Главная редакция изданий для зарубежных стран, 1983. – 344 с. “Кибернетика”
6. Пуанкаре. А. О науке: Пер. с фр./Под ред. Л. С. Понтрягина.- 2-е изд., стер. –М.: Наука. Гл. ред. физ.мат. лит., 1990.- 736 с.
7. Савусин Н.П. Субстратно-структурная простота систем и связь между её видами // Системные исследования. Методологические проблемы. Ежегодник, 1980.—М.: Наука, 1981.— С.303- 314.
8. Пригожин И. Порядок из хаоса: Новый диалог человека с природой / И. Пригожин, И. Стенгерс : пер. с англ. / общ. ред. В. И. Аршинова и др. – М. : Прогресс, 1986. – 431 с.
8. Уйомов А., Сараєва І., Цофнас А. Загальна теорія систем для гуманітаріїв.—Варшава: Wydawnictwo Universitas Rediviva, 2001.—276с.
9. Добренское В. И., Кравченко А. И. Фундаментальная социология: В 15 т. – М.: ИНФРА-М, 2003. – Т. 1. Теория и методология. – 908 с.

Шаццо Світлана – студентка соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Атаманюк Зоя Миколаївна – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

УДК:37.015.31+316.61

ТВОРЧІСТЬ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

Все життя людини нерозривно пов'язане з процесом створення. Творчість виражає прагнення людини до досконалості та гармонії, дозволяє реалізуватися особистості. творчість виступає однією з головних функцій свідомості. Наше дослідження виявило види і форми творчості. Творча діяльність обумовлена впливом соціуму, відображає суспільні настрої чи навіть безпосередньо спрямована на задоволення запитів суспільства. Творчість виконує в суспільстві такі функції: пізнавальну, художньо-образну і функцію виразу і комунікації емоцій

Ключові слова: творчість, види творчості, функції творчості, соціальність творчості.